

**VALUES OF CIVIL SOCIETY IN INTERNATIONAL LAW AND
THE PROBLEM OF THEIR FORMING AT STUDENTS****S.F. Rashydov**

The article analyzes the international documents dedicated to the problems of formation at students of civil society values. It is emphasized that upbringing and education are subjects of legal regulation, including firstly and foremost civil society values (human rights and freedoms, tolerance, culture of peace, citizenship, etc.); basic international principles, objectives and values in the field of upbringing and education are characterized.

Keywords: values, civil society, upbringing, education, international law, student youth.

Рашидов Сейфулла Фейзуллайович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: seifulla.rashydov@me.com

Rashydov Seyfulla Feyzullayovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Chair of Pedagogy of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: seifulla.rashydov@me.com

УДК 37.036

**ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК МИСТЕЦТВО ВИХОВАННЯ
І ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНИ****С. С. Рашидова**

У статті дана характеристика виховної функції художньої літератури, визначено і обґрунтовано місце художньої літератури серед інших видів мистецтв у вихованні і формуванні людини, виявлені виховні можливості художньої літератури, обґрунтовано поєднання педагогіки і педагогічної практики із художнім словом у мистецтві виховання і формування людини.

Ключові слова: художня література, мистецтво слова, художнє слово, виховання, мистецтво виховання, педагогіка, наука, педагогіка як мистецтво.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В епоху інформатизації, коли головне не розум, а доступність інформації та компелят, епоху безперервних війн, коли духовність поступається агресії, вкрай важливою залишається проблема виховання, а також його змісту і засобів.

Ефективність і актуальність виховання потребує відповідей на питання, як і чим виховувати, тобто пошуку нових джерел виховання. «Звично приваблива й інтригуюча назва теоретичних робіт про ту чи іншу межі нашого буття в двадцять першому столітті несподівано потьмяніла, як стерта монета. І не дивно – ми вже вступили в цей умовний історичний період, ми вже існуємо в його рамках. І разом з тим, не дивлячись на всю їх конвенціональність, нове століття (нехай взяте тільки в християнському обчисленні) знаменує народження і становлення соціальної реальності, абсолютно несумісної з тою, що знало в минулому людство. Воно розкриває перед ним невідому безодню загадкової, лякаючої інформаційної цивілізації епохи Осаяння. І як будь-яка нова цивілізація, ця епоха зумовлює революційне за масштабами і глибині зміну освіти підростаючого покоління в будь-якому куточку планети, безвідносно до ступеня співвіднесеності конкретних регіональних умов з загальноісторичною тенденцією» [11, с. 2]. Так російський філософ, педагог В.О. Разумний підводить до актуалізації естетичної освіти, а за його визначенням, художньої педагогіки, яка спроможна до нової якості навчання, освіти і як результат – нової якості людини, що формується. Поділяємо його думку про те, що навчання без цілеспрямованого і педагогічно організованого виховного впливу не тільки призводить до вражаючих деформацій людського духу, але і кардинально знижує ефективність нових, наступних поколінь, адже таке навчання, як правило, обмежується механічним засвоєнням досягнутого людством і «не примножує творчий потенціал духу людини в усіх основних сферах його прояву». Без такого виховання, а з вихованням, яке «зводиться або до поведінкового казармового дресування, або до безплідної гри в бірюльки» «немислимий реальний інтелектуальний, емоційний і духовний прогрес всіх і кожного, більше того – виживання людського роду в найближчому майбутньому... Такими є деякі обов'язкові попередні зауваження для вироблення конструктивних ідей художньої педагогіки...». Багатопланове виявлення органічної єдності цілей естетичного виховання та його відносно стійких форм – не відкриття і не заслуга нашого часу, але реальний урок з усієї світової історії духу.

«Нам належить його засвоїти і творчо застосувати в переломну епоху, щоб уникнути виродження людини, перетворення людства, до речі – нині цілком реальне, в обидлене, дебілізоване і обездуховлене стадо, в тих його, прирештя яких прозорливо передбачав як рок людського користоловства великий Свіфт» [11, с. 8-10].

Продовжуючи відстоювати позицію щодо формування художніх потреб молоді, особливо майбутніх вчителів, засобами художньої літератури, не умаляючи при цьому всіх достоїнств інших видів мистецтв, наголошуємо, що саме література допомагає розвивати думку, мисленнєву діяльність, емоційно-чуттєву сферу і робити моральний вибір.

Таким чином, **метою статті** є характеристика виховної функції художньої літератури, виявлення її виховних можливостей, визначення місця художньої літератури серед інших видів мистецтв у вихованні і формуванні людини.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Задля вирішення мети статті було проаналізовано праці філософів М. Бердяєва, В. Біблера, Ю. Борєва, О. Семашка (щодо провідної ролі літератури серед інших видів мистецтва і її формуючо-перетворюючого потенціалу), В. Ільченко, В. Шелюто (щодо основ сакральної педагогіки); психолога В. Зінченка (щодо основ поетичної антропології); педагогів К. Ушинського (щодо положення про педагогіку як мистецтво), Н. Миропольської, Б. Неменського, В. Разумного, В. Сухомлинського, Г. Шевченко (щодо виховних можливостей і впливу мистецтва слова на внутрішній світ, художню і загальну культуру молоді).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Мистецтво, художнє слово сьогодні, як ніколи, має велику силу виховного впливу. Художнє слово – це виховання розуму і виховання серця; це розвиток логічного і образного мислення; це формування раціонального і емоційно-чуттєвого.

На виключні виховні можливості мистецтва вказував у своїх працях художник і педагог Б.М. Неменський: «Ніщо, крім мистецтва, не здатне відтворити чуттєвий досвід багатьох поколінь. Твір мистецтва може передати приниження раба чи біль старої самотності і залишитися при цьому молодою людиною теперішнього часу. Тому саме такий вплив мистецтва формує душу, збагачує людський особистий досвід велетенським досвідом людства» [10].

Серед усіх видів мистецтв художня література посідає чільне місце. «...слово є одним з найпотужніших засобів вираження художньо-образного мислення, будівельним матеріалом всієї світової літератури» [11, с. 16]. Крім того, як зазначає Ю. Борєв, «багато аспектів образотворчого мистецтва і музики (особливо програмної, пісенної, оперної), а також сюжетні плани хореографії ґрунтуються на культурі читання. Література – сценарна і драматургічна основа кіно і театру. Читання – естетичний фундамент інших художніх комунікацій» [3, с. 190]. На особливу рису художньої літератури – її провідну роль серед видів мистецтва – вказував і філософ, соціолог О.М. Семашко: «Широко вживане в радянські часи поняття-зрощення *«література і мистецтво»* відображало усталене провідне значення художньої літератури в системі мистецтв, її літературоцентристське домінування і разом з тим – особливе значення як літературної основи (у спектаклях, сценаріях, лібрето, радіо- і телевізійних композиціях та ін.) для розвитку музики, театру, кіно, для функціонування різних мистецтв на телебаченні та радіо...

Художня література значною мірою заклала внутрішній, духовний стрижень суспільства, ансамблево «пульсуючи» в різних видах мистецтва» [12, с. 86].

Через художнє слово людина освоює світ, людей і себе в цьому світі, вчиться взаємодіяти, спостерігає і аналізує людські стосунки, переживає, хвилюється, страждає і радіє (тобто переживає весь спектр емоцій), вчиться, виправляє свої помилки разом із героями творів, виносить життєві уроки. Іншими словами, розвивається, виховується, формується як особистість.

Література виховує як педагогіка, формує світогляд разом з наукою. Якщо «культура – це спосіб діяльності людини по оволодінню світом» [8, с. 3], то книги, за влучним зауваженням Людвіга Феєрбаха, – окуляри, крізь які ми дивимося на світ [8, с. 160].

Надзвичайного значення художньому слову в вихованні та формуванні молодого покоління надавали як відомі в історії педагоги, філософи, так і відомі художники слова. Так, класик педагогіки В.О. Сухомлинський підкреслював, що «школа стає справжнім вогнищем культури лише тоді, коли в ній панує чотири культу: культ Батьківщини, культ Людини, культ Книги, культ Рідного Слова» [13, с. 102]. Інший класик – літератури – стверджував, що для того, щоб стати вихованою людиною, між іншим, «потрібні безперервна денна і нічна праця, вічне читання, штудіювання, воля...» (А.П. Чехов) [15, с. 83]. Філософ, культуролог Ю. Борєв писав, що «читання вимагає великих інтелектуальних зусиль і відповідно володіє високим гедоністичним

ефектом, а також здатне надавати не «мозаїчний» (маніпуляційний), а світоглядний вплив на особистість. Лише маслітература стає засобом маніпуляції свідомістю людей. Добротна література не маніпулює особистістю, а формує її. Все це робить літературу провідним типом художньої комунікації» [3, с. 190].

Крім того, загальнокультурний розвиток характеризується і розвитком літературного процесу. Письменники і їх твори не менше сприяють освіті, розвитку свідомості і інтелекту, ніж вчені та їх дослідження. Існує думка, що художній твір може виконати і функцію наукового дослідження (П.В. Копнін). Так, наприклад, рахується, що Л. Толстой у романі «Війна і мир» показав хід війни точніше, ніж історики того часу. Відомо, що Ф. Енгельс називав Оноре де Бальзак доктором соціальних наук. Він вважав, що для вивчення економічних відносин буржуазного суспільства «Людська комедія» дала йому більше, ніж книги усіх буржуазних спеціалістів – істориків, економістів, статистиків, разом взятих. Більше того, Оноре де Бальзак знав про характери людей більше, ніж вся наука психологія на початку ХХ століття [8, с. 44]. Всім відомі великої сили психологічні романи Ф. Достоевського, енциклопедією життя можна назвати оповідання А. Чехова тощо. Отже, «художня література має особливо гнучкий зв'язок з філософією, психологією, взагалі, наукою та іншими формами суспільної свідомості» [3, с. 190].

Таким чином, література, як і наука, здатна існувати лише в поєднанні образотворчого і умоглядного, конкретного і абстрактного, логічного і ірраціонального. Недарма ще Гегель в одній із своїх знаменитих лекцій наполягав на взаємодоповнюваності науки і мистецтва [8, с. 267].

Вчені-естетики в освоєнні світу і людини навіть віддають перевагу літературі над наукою і іншими видами мистецтв: «Окремі науки абстрагують одну із сторін реальності. Художня ж література бере реальність в її цілісності, в переплетінні і взаємодії її різних властивостей і особливостей. Тому на відміну від наукового в художньому тексті кожна фраза є єдиною можливою, в ній нічого не можна змінити без шкоди для виразності і сенсу. Літературний образ відображає явища в їх нерозчленованій цілісності, найтонші відтінки мови набувають тут величезного значення. Цією особливістю літератури обумовлена трудність художнього перекладу твору на іншу мову. Словесна форма літератури дозволяє їй виражати естетичні ідеали, встановлювати тісний зв'язок з філософією, релігією,

політикою, мораллю. Література займає провідне положення в системі мистецтв і впливає на їх розвиток» [3, с.188-189].

Одна з головних виховних переваг художньої літератури – слово тут не підміняється словом учителя, яке, в свою чергу, підміняє самостійну, радісну творчість чи-то дитини, чи-то старшокласника, або студента. Художнє слово, на відміну від моралізаторського слова вчителя, допомагає самостійно осягати світ, аналізувати вчинки героїв, зіставляти їх зі своєю поведінкою, осягати життєві істини, спостерігати за відносинами людей, тобто в образній формі пізнавати людей, світ і себе в цьому світі. «Література естетично освоює світ у художньому слові. Її предмет хоча і не прямолінійно, але неухильно розширюється. У його сферу нині входять природні та суспільні явища, величезні соціальні катаклізми, духовне життя особистості, її думки і почуття. У різних своїх жанрах література охоплює цей матеріал або через драматичне відтворення дії, або через епічне оповідання про події, або через ліричне саморозкриття внутрішнього світу людини» [3, с. 186]. Резюмуючи, наведемо слова професора Н. Є. Миропольської: «Художня мова тим і відрізняється від звичайної, що здатна відтворювати дійсність не «прямолінійно», а образно, не тільки повідомляти, а й впливати на внутрішній стан того, хто сприймає» [9, с. 48].

Разом з тим, особливе місце художньої літератури серед інших видів мистецтва – саме у формуванні людини – підкреслюється поліфонією функцій, що вона виконує.

Художнє слово – носій думки й інформації (*пізнавальна функція*), а також образності, почуття прекрасного, уяви (*естетична функція*). Слово в художній літературі розвиває емоційно-чуттєву сферу (*емотивна функція*), відкриває можливість діалогу з собою, світом, автором, між культурами (*комунікативна, діалогічна функція*), розмірковувати над думками і вчинками героїв, співвідносити їх зі своїми (*виховна функція*). Все це, у свою чергу, розширює горизонти особистості: її світосприйняття, світобачення, інтелект, сприяє розвитку критичного, логічного, образного мислення, уяви тощо (*розвивальна функція*); мовленнєвої культури (*функція розвитку мовлення*); загальнокультурного рівня (*функція загальнокультурної компетенції*).

За великим рахунком, художня література – це виховання культурою і в культурі, а тип культури – це тип людини. М. Горький називав літературу «человековедением», що передбачає не тільки

захист письменником у своїх творах гуманістичних поглядів, але й зображення ним людського життя у різних аспектах і проявах [4, с. 65].

На пізнавальну функцію художньої літератури вказував і психолог В.П. Зінченко, підкреслюючи особливе значення поезії в пізнанні людини і велике значення для психології, адже «буття в поезії, буття «всієї людини», буття її почуття, фантазії, думки, мови, її народження, розвиток, деградація, смерть, відродження... заслуговують уваги науки» [6, с. 9]. Разом з тим, створюючи свою поетичну антропологію, В.П. Зінченко підкреслює поліфункціональність поезії і велике формуюче і виховне значення для становлення особистості: «...поезія дійсно може бути і школою буття, і школою сенсу, школою «рівноваги душі і дієслова» (М. Цветаєва), школою вчинків-подій і особистісного знання, а тим самим і школою свідомості, оскільки останнє має смислову будову, а не є зліпком «неживого погляду», «мертвої точки зору», «правильного світогляду» [6, с. 22].

Філософія культури В.С. Біблера виокремлює діалогічну функцію культури і мистецтва. В.С. Біблер, даючи три визначення культури (перше – діалогічне, бахтинське, друге – самодетермінація особистості, третє – «світ уперше»), вводить ідею твору. «Твір – це відповідь на питання: «Що означає бути в культурі, – спілкуватися в культурі, – самодетермінувати свою долю в напругах культури, – породжувати в культурі – світ уперше...» [2, с. 296]. «Буття в культурі, спілкування в культурі є спілкування і буття на основі твору, в ідеї твору» [2, с. 291]. Спілкування «через» твір, спілкування в культурі передбачає спілкування з іншою людиною, як із самим собою ... Внутрішній мікродіалог є необхідна складова діалогічного задуму культури [2, с. 296]. В.П. Зінченко наголошує і на функції самопізнання в поезії, що, у свою чергу, може розглядатися у структурі діалогічної функції. «Заглядання в глиб рядка – це і є в прямому сенсі заглядання всередину себе самого, пізнання себе, народження вершителя, творця. Не зможеш зазирнути у глиб рядка – не зможеш зазирнути і в себе. Якщо немає нічого всередині себе, не зможеш зазирнути всередину рядка» [6, с. 31].

Отже, саме художня література, у порівнянні з іншими видами мистецтва, найкраще виконує діалогічну, комунікативну функцію, відкриваючи в той самий час можливість для *самопізнання, рефлексії і катарсису*. М.О. Бердяєв у роботі «Самопізнання», розмірковуючи над світом творчості, зазначає, що «так звані класичні в сенсі досконалості продукти творчості, по суті, завжди говорять про інший світ, ніж ця світова дійсність, і попереджають перетворення світу. У цьому

попередженні перетворення світу сенс мистецтва. Тому мистецтво має катартичне і визвольне значення» [1, с. 205].

Таким чином, поліфункціональність художньої літератури сприяє розвитку світогляду особистості, розвитку мовлення, розвитку загальної і художньо-естетичної культури, загалом, вихованню, формуванню і перетворенню особистості. Література як найкраще дає зразки патріотичного, національного, громадянського, морального, естетичного, емоційного, екологічного виховання, тим самим вирішує основні завдання виховання. І саме цим художня література близька до педагогіки. Крім того, література дає багато прикладів педагогічних ситуацій, педагогічних задач, що можуть стати у нагоді під час підготовки студентів педагогічних спеціальностей.

Тож, художнє слово, великі твори мистецтва у поєднанні з педагогічною наукою і практикою лише збагачують зміст, форми, методи і засоби впливу на особистість, що формується.

Ще у 1867 році К.Д. Ушинський стверджував, що педагогіка не може бути чистою наукою, як і політика, і медицина. Він назвав їх мистецтвами, «що мають за мету – майбутнє, а не сьогодення і минуле... Наука лише вивчає існуюче, або те, що існувало, а мистецтво прагне творити те, чого ще немає, і перед ним в майбутньому мчить мета і ідеал його творчості... Ось чому ми будемо називати педагогіку мистецтвом, а не наукою виховання.

У цьому сенсі педагогіка буде, звичайно, першим, вищим з мистецтв, тому що вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини і людства – їх прагнення до вдосконалень у самій людській природі: не до вираження досконалості на полотні або в мармурі, але до вдосконалення самої природи людини – її душі і тіла, а вічно попередній ідеал цього мистецтва є досконала людина...

Мистецтво виховання спирається на науку. Як мистецтво складне і велике, воно спирається на безліч великих і складних наук; як мистецтво воно, крім знань, вимагає здатностей, нахилів, і як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу, що вічно досягається і ніколи не досяжному: до ідеалу досконалої людини» [14, с. 11-13, 15, 32].

Більше того, сучасні вчені-філософи йдуть далі у своїх сміливих припущеннях щодо можливостей і визначення мистецтва і педагогіки: «Важливим в сакральному плані є тлумачення поняття «мистецтво», яке дає «Радянський енциклопедичний словник» (1979). Мистецтво – це «чуттєвий вираз надчуттєвого» (с. 513). Значить, суб'єкт мистецтва, автор того чи іншого твору екстраполює, переводить, трансформує буття з надчуттєвого стану свідомості в чуттєве відчуття людини. У

цьому плані мистецтво схоже певною мірою на релігію. Адже основна ознака релігії – віра в надприродне, в надчуттєве. Таким чином, ідеї К.Д. Ушинського можна розвинути у такій логіці: педагогіка – це не наука, а мистецтво, найскладніше із мистецтв, що спирається на науку, але сходиться у своїй межі до надчуттєвого, до надприродного – до релігії, а значить і до Бога» [7, с. 255]. Це дозволило авторам монографії «Феномен сакрального в історико-культурному просторі» (Льченко В.І., Шелюто В.М.) стверджувати, що структура сакральної педагогіки визначається через зв'язок трьох провідних компонентів: науки, мистецтва і віри [7, с. 255].

Виходячи із положень про провідну роль мистецтва слова серед інших видів мистецтв у вихованні і формуванні людини і ідею про те, що педагогіка – це і наука, і мистецтво, логічним, близьким і зрозумілим є твердження професора Г.П. Шевченко про те, що «педагог має бути художником, справжнім митцем, здатним не тільки в своїй образній уяві, але й у реальності створити образ прекрасної, культурної, освіченої, вихованої людини, здатної жити в цивілізованому суспільстві. Саме тому ми розглядаємо процес виховання як катарсичне явище, яке духотворно очищає і просвітлює підростаючу людину Вірою, Любов'ю, Надією, Теплом і Доброю» [5, с. 6].

Висновки. Таким чином, все вищесказане переконує у тім, що педагогіка як мистецтво має використовувати художнє слово – художню літературу як мистецтво слова – у практико-педагогічній діяльності, сприяючи тим самим удосконаленню як вихованця, так і вихователя, що є ідеальною метою виховання.

Одною з головних виховних переваг художньої літератури визначено те, що художнє слово може замінити моралізаторське, доволі не ефективне, слово вчителя, подати зразки педагогічних чи життєвих ситуацій, наповнити радістю творчості, художньої потреби, допомогти самостійно осягати світ, аналізувати вчинки героїв, зіставляти їх зі своєю поведінкою, осягати історичні події, життєві істини і цінності, розкривати життєві смисли, спостерігати за відносинами людей, переживати, співпереживати, відчувати, співчувати, радіти, тобто в образній формі пізнавати людей, світ і себе в цьому світі, проживати чуже життя, як своє, і виносити свій емоційний і ціннісний досвід спілкування, кохання, дружиби, життя.

Стійка потреба до художнього слова не тільки сприяє вихованню суто естетичного (естетичного інтересу, естетичного сприйняття, естетичного відношення до життя, естетичного смаку, естетичних

відчуттів) чи сприяє розвитку творчих здібностей і спектру емоцій, але, за великим рахунком, сприяє формуванню цілісної людини. Художнє слово – це виховання розуму і виховання серця; це розвиток логічного і образного мислення; це формування раціонального і емоційно-чуттєвого. В цьому велика сила виховного впливу художньої літератури (безумовно, кращих її зразків).

Отже, ми розглядаємо художню літературу як цінність і засіб, через яку екстраполюються життєві та виховні цінності до педагогічної науки і педагогічної практики, формується стійка художня потреба в читанні, яка, в свою чергу, сприяє формуванню ціннісної самосвідомості, вихованню, самовихованню і перетворенню людини.

Література

1. Бердяев Н.А. Самопознание (опыт философской автобиографии) / Бердяев Н.А. – М.: Междунар. отношения, 1990. – 336 с.
2. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры: Два филос. введения в двадцать первый век / Библер В. С. – М.: Политиздат, 1990. – 413 с.
3. Боров Ю. Эстетика: Учебник [Электронный ресурс] / Ю.Боров. – М.: Высш. шк., 2002. – 511 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Borev/_13.php
4. Гуляев Н. А. Теория литературы: учеб. пособие для филолог. специальностей ун-тов и пед. ин-тов / Гуляев Н. А. – М.: Высш. школа, 1977. – 278 с.
5. Духовно-культурні цінності виховання Людини: монографія / Г.П. Шевченко, Т.Л. Антоненко, О.С. Белих, Є.А. Зеленев, І.М. Карпенко, О.Є. Крсец, С.С. Рашидова, С.Ф. Рашидов, Н.В. Фунтікова, О.О. Шайкіна. – Луганськ: Вид-во «НОУЛІДЖ», 2013. – 332с.
6. Зинченко В. П. Возможна ли поэтическая антропология? / Зинченко В. П. – М.: Изд-во Российского открытого ун-та, 1994. – 44 с.
7. Ильченко В.И., Шелюто В.М. Феномен сакрального в историко-культурном пространстве / Ильченко В.И., Шелюто В.М. – К.: АО «ИТН», 2002. – 325 с.
8. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ століття): Навчальний посібник / Кормич Л.І., Багацький В.В. – Х.: Одиссей, 2002. – 304 с.
9. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика // Н.Є. Миропольська. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 204 с.
10. Неменский Б.М. Мудрость красоты. О пробл. эстет. воспитания: Кн. для учителя / Б. Неменский. – М.: Просвещение, 1987. – 253 с.
11. Разумный В.А. Художественная педагогика [Электронный ресурс] / Разумный В.А. – Режим доступа: <http://log-in.ru/books/khudozhestvennaya-pedagogika-razumnyiy-v-a-pedagogika/>

12. Семашко О.М. Соціологія мистецтва: Навчальний посібник / Семашко О.М. – К.: ДАКККІМ, 2003. – 266 с.
13. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям [Электронный ресурс] / Сухомлинский В.А. – Киев: Издательство «Радянська школа», 1973. – 145 с. – Режим доступа: https://vk.com/doc-38365391_91319052?dl=39cca165dfb6113115
14. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: В 11-ти т./ Редколлегия: А.М. Еголин и др. – М.-Л.: Изд-во АПН РСФСР, 1948-1952. – Т. 8
15. Чехов А.П. Собр.соч.: В 12 т. – Т. II. – М., 1963. – С. 83

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК ИСКУССТВО ВОСПИТАНИЯ И ФОРМИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕКА

С.С. Рашидова

В статье дана характеристика воспитательной функции художественной литературы, определено и обосновано место художественной литературы среди других видов искусств в воспитании и формировании человека, выявлены воспитательные возможности художественной литературы, обосновано сочетание педагогики и педагогической практики с художественным словом в искусстве воспитания и формирования человека.

Ключевые слова: художественная литература, искусство слова, художественное слово, воспитание, искусство воспитания, педагогика, педагогика как искусство.

BELLES-LETTRES AS ART UPBRINGING AND DEVELOPMENT OF THE PERSON

S.S. Rashydova

The author of the article describes the educational function of belles-lettres, defines and justifies the place of belles-lettres among other kinds of art in the process of upbringing and development of the person, defines the educational opportunities of belles-lettres, substantiates the combination of pedagogy and teaching practice with artistic word in the art of upbringing and development of the person.

Keywords: belles-lettres, art of the word, artistic word, upbringing, art of upbringing, pedagogy, science, pedagogy as art.

Рашидова Світлана Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: svetlana101068@gmail.com.

Rashydova Svitlana Stanislavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: svetlana101068@gmail.com

УДК 37.013.43

АКСІОЛОГІЧНО-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

І. О. Сафонова

У статті подається теоретичне обґрунтування аксіологічно-орієнтованої моделі формування в іноземних студентів університету міжкультурної компетентності та доведена доцільність її впровадження в навчально-виховний процес.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, модель, система

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Глобальні соціально-економічні та духовно-культурні перетворення, що відбуваються в світі, створюють несприятливу ситуацію ціннісного хаосу і невизначеності для студентської молоді різних культур. За таких умов постає негайна потреба виховання міжкультурно-орієнтованої особистості та формування її міжкультурної компетентності на засадах аксіологічного підходу, що вимагає нового методологічного й концептуального забезпечення. Оскільки іноземні студенти університету найчастіше стикаються з проблемами подолання міжкультурних бар'єрів, причиною яких є різноспрямовані системи цінностей, то виникає необхідність формування міжкультурної компетентності саме в цієї категорії студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. В останні роки проблема формування міжкультурної компетентності набуває актуальності в науковому колі. В своїх роботах її вирішують: І. Бахов, Р. Бікітєєва, Г. Єлізарова, О. Зеліковська, М. Кіпніс, Т. Колбіна, Т. Колодько, В. Маслова, І. М'язова, В. Нароліна, Є. Пассов, І.